

[Eräitä huomioita](#)

08.09.2008 - 23:24

Ensinnä vastaus toissakertaisessa merkinnässä olleeseen arvoitukseen (unohtui edellisestä, sorry!):

Mikä on se joka ei ole mitään, mutta jolla on nimi? Se on joskus pitkä ja joskus lyhyt, se yhdistää meidän puheemme, liittää yhteen meidän leikkimme ja on pelaamassa joka pelissä.

- varjo

Tämä on postaus koskien lasten ja nuorten kirjallisuutta **Farah Mendlesohnin** kirjan **Diana Wynne Jones** (jatkossa WJ) *Children's Literature and the Fantastic Tradition* herättämien mietteiden valossa. Nämä huomiot koskevat lähinnä kirjan alkuosaa. Luin kirjan taannoista Finnconin paneelikeskustelua varten, sekä luonnollisesti myös oman kiinnostuksen vuoksi. Mutta enimmäkseen taustatyönä conia varten. Pahoittelen mahdollisesti vaikealukuista tekstiä erikoismerkkien runsaan käytön vuoksi. Postaus on mahdollisesti hiukan sekava myös siksi, että tuntui että en nyt vaan osaa kaivaa ajattelemaani pointtia esille.

Nyt kun olisin tarvinnut Mendlesohnin kirjaa tarkistaakseni siitä tekemäni muistiinpanot, huomasin jo palauttaneeni sen SNI:n kirjastoon. Tyypillistä. Joten toivotaan että muistiinpanot pitävät paikkansa.

Mendlesohn puhuu esipuheessaan (Introduction) mm. lyhyesti aiheesta miksi lasten fiktion kirjoittaja on tärkeä fantasian kritikoille [critics]. Mendlesohn yhdistää aiheen kysymykseen lasten ja nuorten kirjallisuuden arvostuksesta suhteessa aikuisten kirjallisuuteen. Kiinnitin Mendlesohnin pohdintoihin huomiota, koska olen monesti miettinyt syytä siihen miksi lasten ja nuorten kirjallisuuden arvostus tuntuu olevan jossakin pöydän alla. Saa vapaasti korjata jos olen väärässä, mutta todellakin olen siinä uskossa, että lasten ja nuorten kirjallisuus ei nauti samanlaista arvostusta kuin aikuisten kirjallisuus. Ja tulen varmaan koko loppuikäni elämään ihmetyksen tilassa tämän asian johdosta, koska monet ”parhaista” (= lainausmerkeissä siksi, koska parhaan voi määritellä erittäin monella tavalla) lukemistani kirjoista ovat nimenomaan lapsille ja nuorille kirjoitettuja kirjoja.

(Tässä yhteydessä sanakirjasta tarkistettu täsmennys englannin kielen sanaan ”critic”. Sanan voi käsittääkseni suomentaa hyvin monella tavalla asiayhteydestä riippuen: arvioija, arvottaja, arvostelija, kritiikko, vastustaja, vastaväittäjä. Kirjaa lukiessani juuri sanan ”critic” ymmärtäminen sekä yksikössä että monikossa kyseessä olevan kontekstin mukaan tuotti itselleni eniten vaikeuksia. Tästä luultavasti johtuvat mahdolliset asiavirheet, jos niitä tulkinnoissani on.)

Mendlesohn nostaa esille lasten ja nuorten kirjallisuuden arvottamisen suhteessa aikuisten kirjallisuuteen WJ:n tuotannon kautta: Wynne Jones kirjoittaa myös aikuisille eikä vain lapsille, ja WJ:n tuotanto asettuu sitä asetelmaa vastaan, että lasten ja nuorten kirjallisuutta pitäisi kohdella eriarvoisesti [suhteessa aikuisten kirjallisuuteen]. Esipuheessaan Mendlesohn painottaa, että pointti ei ole lasten ja nuorten kirjallisuuden tutkimuksen oikeutuksesta, vaan sen faktan kyseenalaistamisesta miksi yhden kirjallisuuden saran arvojen on annettu saada hallitseva asema [aikuisten kirjallisuuden].

Mendlesohn nostaa esille myös sen, kuinka ”Readers of fantasy are notoriously uninterested in the adult-child divide”. Eli kuinka fantasian lukijat ”ovat pahamaineisen kuuluisia” siitä, että heitä ei kiinnosta lapsi-aikuis-jaottelu.

Niin. Olen lukenut fantasiaa koko ikäni, ja vasta joskus aikuisikää lähestyessäni tajusin ensimmäisiä kertoja, että fantasia(kin) yritetään ainakin Suomessa jaotella lapsi-aikuis-jaottelun mukaan. Tämä havainto perustui ensin kirjastojen luokitukseen, siihen kuinka jotkut tietyt kirjat löytyivät vain lasten (mm. Eddings) tai vain aikuisten osastolta, ja jotkut molemmista (mm. Tolkien). Myöhemmin havainto perustui kirjakauppojen jaotteluihin siitä mistä hyllyistä fantasiakirjat löytyvät, ja aivan viime vuosina havainto on perustunut kustantajien kustannusohjelmiin: julkaistaanko Suomessa aikuisille suunnattua fantasiaa? Eipä juurikaan.

Viime vuosina olen kirjastojen ja kirjakauppojen osalta havainnoinut, että fantasiakirjallisuus on löydettävissä lähinnä yhdestä ja samasta hyllystä, jossa ilmeisesti vierailevat sekä lapset ja nuoret, iästä viis. Että onko aikuis-lapsilukija jaottelulla loppukädessä mitään merkitystä? Tässä yhteydessä kiinnostavaa on myös se, että WJ kirjoittaa sekä lapsille ja nuorille että aikuisille. Finconissa oli puhetta esimerkiksi siitä, että vaikka WJ:n teoksia ei ole selkeästi suunnattu aikuisille (ainakaan kustantajan taholta), jo pelkästään tekstien kompleksinen rakenne itsessään vaikuttaa lukijakuntaan – siinä mielessä että moni nuorempi lukija ei välttämättä jaksaa keskittyä WJ:n tarkkaavaisuutta ja kärsivällisyyttä vaativiin teksteihin. Mendlesohn käytti esimerkkinä Rowlingin Harry Pottereita, joiden hän totesi olevan rakenteeltaan erittäin paljon yksinkertaisempia kuin WJ:n teokset. En ole WJ:n koko tuotantoa lukenut, mutta lukemieni kirjojen osalta olen samaa mieltä tässä asiassa. Tekstin kompleksinen rakenne vaatii lukijalta enemmän mikä Mendlesohnin mukaan heijastuu WJ:n lukijakuntaan – WJ ei ole koskaan saavuttanut samankaltaista massasuosiota kuin Rowlingin Potterit

Vaikka Mendlesohn käsittelee sekä lasten ja nuorten kirjallisuuden arvottamista WJ:n [fantasia] tuotantoon nojautuen, lienee suhteellisen turvallista todeta että Mendlesohnin pohdinnat siitä miksi yhden kirjallisuuden saran arvojen [aikuisten kirjallisuuden] on annettu saada hallitseva asema lasten ja nuorten kirjallisuuteen suhteutettuna pätee myös muuhun lasten ja nuorten kirjallisuuteen kuin WJ:n tuotantoon.

Eräs katkelma minua jäi Mendlesohnin kirjassa vaivaamaan: Mendlesohn tuo esille mm. myös Peter Huntin näkemyksen siitä, että ”jos lasten ja nuorten kirjallisuutta arvioidaan samojen arvojen mukaan kuin aikuisten kirjallisuutta – jossa ne varmasti nousevat esille vähempänä – silloin luomme itsellemme tarpeettomia ongelmia”. (If we judge children’s books... by the same value systems as we use for adult books – where they are *bound by definition* to emerge as *lesser* – then we give ourselves unnecessary problems”.) Täytyy sanoa että tätä lausetta en ymmärtänyt.

Nostan arvokysymykset esille koska tällaiset asiat ovat kiinnostavia. Asian ääneen ihmettely ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tuntisin tarvetta lähteä kadulle pitämään yhden naisen mielenosoitusta lasten ja nuorten kirjallisuuden puolesta – vaikka se saattaisikin olla sinänsä kiintoisa kokemus. Toisin sanoen ymmärrän sen, että tämä on tällä hetkellä vallitseva asiointi, jota ei varmasti ihan hetkessä muuteta, mutta pientä myyräntyötä – positiiviseen suuntaan, ainakin toivottavasti! – voi yrittää tehdä vaikkapa näin blogista käsin. Ja jos asetelma joskus muutettaisiin/muuttuisi, mikä olisi muutoksen suunta?

Syitä arvottamiseen on varmasti monia, kaupallisuus eli tuotot ja voiton tekeminen ehkäpä etunenässä. (Mutta miettikääpä vaikkapa Rowlingia ja Harry Potteria! Suhteessa moniko aikuisten kirja on ”pystynyt” samaan?) Muita arvokysymyksiin vaikuttavia seikkoja lienevät ihmisten erilaiset lukutottumukset, kulttuuritaustat, yleensäkin näkemykset elämästä ja siitä mikä kuuluu kulttuurin saraan ja mikä ei, sekä jaottelut ns. korkeakulttuuriin ja alakulttuuriin jne., sekä luonnollisesti myös ne kustantajien tekemät jaottelut, jotka jo heti ”tuotannon alkulähteillä” lyövät oman leimansa kirjallisen teoksen otsaan.